

◆ З ІСТОРІЇ НАШОГО КРАЮ

СЛАВИЛОСЬ ДУБНО

ЯРМАРКАМИ

Засноване ще в давньоруський період нашої історії, Дубно довгий час залишалося відносно нечисленним і незаможним містом. А от найяскравіші сторінки його минулого піднесення і процвітання пов'язані з розвитком ярмаркової торгівлі у XVIII столітті. Як відомо, у давніші часи рівень розвитку міста, а відтак і чисельність його жителів визначалися розвитком торгівлі та ремесел. Отож і Дубно, ставши центром велелюдних ярмарків, швидко здобуло статус одного з перших міст Волинської губернії.

Традиція ярмарків почалася у Дубно, либонь, у другій половині XVII століття. 1670 роком датується королівський привілей, за яким у місті запроваджувався щорічний зимовий ярмарок. Він мав починатися у «день Хрещення Господнього» і тривати чотири тижні. Відтоді міське життя стало швидко пошвидко завдяки товарообороту, здійснюваному зусиллями волинських та чужинецьких купців, яких приїздило сюди чимало. Щоправда, володарі міста у той період часто змінювалися і залежно від їх опіки ярмарок розширювався чи підупадав.

«Золотий» період Дубно припадає на останню чверть вісімнадцятого сторіччя. За першим поділом Польщі Львів у 1774 році відійшов до Австрії, а традиційні контрактні ярмарки, що славилися на всю Польщу, були перенесені з нього до Дубно. Контракти у ті часи були дуже важливим економічним осередком: тут укладалися угоди (слово контракт і означає в перекладі угода) про оптовий продаж і купівлю товарів, кредитні справи, майнові операції і тому подібне. У Дубно контракти злилися з міським хрещенським ярмарком, вони починалися 7 січня.

З перших же років контракти принесли власникам міста Любомирським і магістрату величезні доходи. Польські історики згадували, що ці доходи складали навіть мільйонні суми. Ярмарок набрав досі небаченого тут розмаху. На нього з'їжджалися з усіх країв до тридцяти тисяч осіб, серед яких були купці, фактори, селяни, ремісники, а то й просто грошовиті любителі розваг. Дубенські контракти запам'яталися сучасникам як пишні й веселі свята, де було всього — поряд із власне діловими відносинами влаштовувались забави та гуляння на всякий смак. Найвишуканіші святкування організовувала тут польська шляхта, що нерідко саме заради цього і приїздила у Дубно. Адже контракти крім усього іншого вважались престижним з'їздом найбагатшого дворянства. У дні контрактів вирував княжий палац та й весь центр міста. До речі, на період контрактів половину свого замку Любомирські віддавали на потіху гостей.

Контракти сприяли росту чисельності жителів у міста за рахунок притоку сюди купців і ремісників. Інтереси торгівлі вимагали дальшого розвитку ярмаркової справи. З 1777 року стали влаштовуватися у Дубно також двотижневі ярмарки, що приурочувались до днів Святого Юрія (23 квітня), Святого Іллі (20 липня), Луки (18 жовтня). А з 1789 року у місті запроваджується ще й чотиритижневий ярмарок, який звали Михайлівським (починався він у день Архістратига Михайла). Ярмаркова торгівля була дуже вигідною, оскільки швидко збагачувала місто — за тодішніми законами кожний купець сплачував у міську казну частину з свого прибутку. То ж не випадково, що саме в цей період велася активна забудова і впорядкування, значні сліди яких збереглися у Дубно й донині.

Зрештою, і перебудова старого замку на пишний палац (у тих формах, які збереглися до наших днів) теж, на нашу думку, пов'язана з влаштуванням контрактів. В усякому разі інтер'єр частини приміщень замку влаштовувався із розрахунком на вишукані смаки високих

гостей, що приїздили у Дубно на дні Різдва. А найбільша зала, щедро прикрашена ліпними орнаментом та скульптурами у дусі модного у ті часи класицизму, так і звалась — Контрактовою. У ній під час зимових контрактів збиралися найзаможніші магнати і укладали торгові угоди.

Контрактів ярмарки у Дубно проіснували два десятиліття. 1794 року вони були перенесені у сусідній Заслав (нині Ізяслав Хмельницької області) а з 1797 року — у Київ. У Києві контракти зажили більшої слави, на яких були і захоплено відгукувались про них М. Гоголь, Т. Шевченко, О. Пушкін, О. Бальзак. Між іншим, нещодавно у Києві відновлено історичну назву центральної площі старого міста (Подолу) — Контрактова. Київські контракти зберегли традиції дубенських, але і примножили, збагатили їх, проіснувавши аж до революції.

На час приєднання Волині до Росії в кінці XVIII століття Дубно стало практично найбільшим і найбагатшим містом краю. До речі, воно претендувало на роль губерньського міста, але стало лише центром повіту. У такій якості — як рядове повітове містечко — воно проіснувало аж до 1917 року.

З часу відміни контрактів Дубно втратило роль волинського Вавілоу, де вирував багатомовний людський потік, сусідили і взаємодіяли не лише товари, а й культурні традиції різних країв і народів. Між тим сама назва настільки прижилася у місті, що навіть у середині XIX століття навколишні селяни називали ярмарок контрактом.

Контракти залишили слід не тільки в архітектурі Дубно. Вони визначили особливості його розвитку на значний період, а також склад і основні заняття міщан, національний склад населення (серед торгових людей були переважно євреї). Окремі вулиці і передмістя були заселені грецькими, вірменськими та іншими торговцями, існувало й циганське передмістя (нині Сурмичі). Це сприяло формуванню своєрідних культурно-обрядових традицій міста. Після перенесення контрактів число жителів суттєво зменшилося. І все ж серед них переважали люди, професійно пов'язані з торговими заняттями.

Контракти та викликане ними культурне піднесення Дубно наприкінці XVIII століття складають чи не найяскравіший епізод минувшини старовинного міста. Гадаємо, дубнівчанам, які довели ділом уміння любити своє місто й шанувати його історію, варто було б відродити традицію різдвяних ярмаркових свят. І хоч з товарами для ярмаркування у нас тепер сутожно, зате можна було б влаштувати виставки, досягнення угод між різними зацікавленими підприємствами та кооперативами. Тоді, до речі, знайшлося б і застосування замковому приміщенню. Та й доходи від влаштування таких заходів рули б доречними міській Раді. А який простір для вияву ініціативи щодо організації свята. Жителі й гості міста щиро раділи б різноманітним народним розвагам.

Такі свята-ярмарки могли б стати візитною карткою Дубно, як це й було у колишні часи, два століття тому. Між іншим, свято міста можна було б проводити саме у день Хрещення — день початку контрактів ярмарок. Це було б відродженням справжньої історичної традиції міських свят і, безумовно, зробило б честь дубнівчанам.

Я.Поліщук, КРАСЗНАВЕЦЬ

Червона зірка. – 1990. – 22 червня